

TIDSKRIFT FÖR POLITISK FILOSOFI
NR 2 2022 | ÅRGÅNG 26

Bokförlaget THALES

PÅ SÄTT OCH vis önskar jag att jag hade haft den glättiga optimism som Torbjörn Tännsjö tillskriver mig. Det hade gjort det lättare att leva i denna hemska tid. Men det är inte sådana känslor som ligger bakom min tvekan mot hans plädering för en global despoti. I det följande skall jag kort redogöra för hur jag ser på de frågor Tännsjö tar upp i sin replik.

Tännsjö skriver att jag ogillar »tanken på en global despoti, som löser problemen». Men det är ett missvisande sätt att beskriva min hållning – jag gillar lösningar! Om jag genom att knäppa med fingrarna kunde framkalla en despot som skulle lösa problemen med klimatet, inte göra några dumheter vad gäller annat, och sedan så snart som möjligt lämna över sin makt till demokratiska institutioner, så hade jag gjort det. Så om Tännsjös skrivelser i ämnet bara – som han betonar i sin replik – handlar om att uttrycka *förhoppningen* om att det skall dyka upp en sådan *deus ex machina* har jag inga invändningar. Det hoppet vill jag inte ta ifrån honom, även om det får mig att misstänka att han har en religiös sida som jag inte lagt märke till tidigare (om man bortser från hans vurm för moralisk realism).

Vad jag däremot har svårt att övertygas om är att en utveckling i riktning mot en global despoti verkligen skulle leda till det som Tännsjö hoppas på och att det därför är något vi bör försöka förverkliga. I sin replik formulerar han vad man kanske skulle kunna beskriva som en plan: (1) Några procent av världens befolkning, främst ungdomar, kräver aktiv drastisk handling. (2) De får passivt stöd av majoriteten. (3) Några centralt placerade individer griper makten. (4) De räddar oss genom att genomtvinga erforderliga beslut. För att hoppa på ett projekt som bygger på den planen behöver jag mer kött på benen. Det känns som att alltför mycket kan gå snett. Det är ju trots allt så att despoter ofta misslyckas med vad de vill uppnå. Tänk om individerna i fråga blir osams? Tänk om

de inte vill väl? Och hur skall de göra för att få alla andra relevanta aktörer att ändra sina beteenden på de sätt som krävs? De kan ju knappast sätta alla dessa aktörer i fängelse. Att fatta beslut är en sak, att se till att besluten genomförs och får önskade konsekvenser är som bekant en annan. Frånvaron av detaljer får mig att tycka att Tännsjös abstrakta resonemang kring en global despoti mest är en sorts distraktion, ett mer eller mindre underhållande tidsfördriv.

I det sammanhanget kan man reflektera över att vi redan i någon mån lever i en sorts global despoti, i den meningen att det finns ett organ som skulle kunna diktera villkoren för hela jordens befolkning, nämligen FN:s säkerhetsråd. Eftersom medlemmarna i säkerhetsrådet är oense om mycket så är det ett inflytande som sällan utnyttjats, men det hindrar inte att rådet i princip har den sorts makt som man väl förknippar med en global despoti. Säkerhetsrådet hade nog kunnat göra en hel del för klimatet, men det har det tyvärr inte gjort.

Tännsjö menar att tiden för att vända utvecklingen så att en katastrof kan undvikas är knapp. Det är något jag dessvärre måste hålla med honom om. Exempelvis tror jag såklart *inte* att det är en framkomlig väg att klara krisen genom att först etablera en global demokrati. Om något sådant kommer att uppstå så kommer det att ske i en avlägsen framtid, såvida inte kärnvapnen eller klimatkrisen tar kål på oss först (vilket verkar troligare).

Men även om det kanske redan är kört så vill jag ändå tro att det finns saker man kan göra. En av dessa saker är att verka för bättre möjligheter för samordning genom att komplettera och stärka systemet av överstatliga politiska institutioner, i enlighet med de argument kring allmänningens tragedi som vi gemensamt för fram i vår bok *Folk & vilja* (Fri tanke, 2020). Som de strävanden som handlar om att i linje med Romstadgan göra ekocid till ett brott som kan lagföras vid Internationella brottmålsdomstolen (ICC), till exempel. Eller de förslag som finns i FN-rapporten »Our Common Agenda» som presenterades av generalsekreteraren António Guterres i september 2021 om att etablera en sorts global ombudsman för framtida generationer. Varje sådant steg kan vara viktigt, tror jag.

Hur knyter de tankarna an till Tännsjös och mina gemensamma resonemang om en global demokrati? Jo så här. Vi bör alltså verka för en modernisering av det bristfälliga system för global styrning som redan finns, till exempel genom skapandet av nya institutioner. Men vi bör också verka för att de institutionerna så långt som möjligt utformas så att de uppfyller demokratiska krav på insyn, transparens och ansvarsutkrävande. Bland annat för att det skulle göra det lättare för dessa institutioner att verkligen uträtta något men också för att de senare kan fungera som språngbräddor för den mer omfattande vision som både Tännsjö och jag omfattar. Det finns alltså ingen motsättning mellan den mer omfattande visionen och omsorgen om de akuta bekymren.

Till sist: jag hoppas att Tännsjö nu bättre förstår min hållning. Samtidigt måste jag erkänna att jag blivit alltmer osäker på hans egen och på vad vår oenighet handlar om. Kan förhoppningen om att det dyker upp en entitet som löser alla problem ens beskrivas som en position? Hursomhelst är det alltså inget jag vill bråka med honom om. Möjligen handlar oenigheten snarare om att Tännsjö menar att mitt och många andras engagemang exempelvis i tanken om en ombudsman för framtida generationer är meningslöst? Kan-ske vill han att vi i stället gör andra saker, som exempelvis sådant han själv ägnar sig åt? Men vad är det i så fall? Det skulle jag vilja veta mer om!